

Introducció

Una representació medieval viva, ara i ací

Gabriel Sansano

Universitat d'Alacant i Fitzwilliam College (Visiting Fellow)

De vegades fem llargs viatges per visitar un antic palau o les ruïnes d'una fortalesa medieval o, fins i tot, l'esquelet majestuós d'un *Tyrannosaurus rex* o de qualsevol altre parent seu. Ens hi fem fotos, i si hi ha una botiga de records, potser hi comprem una tassa o alguna postal, però no perdonem l'imant per a la porta del frigorífic. En altres ocasions, no tan escasses, tenim ben a la vora una altra mena de presència del passat col·lectiu i, potser, per massa quotidià, no li atorguem la importància ni la curiositat ni l'atenció que bé es mereix.

Una cosa així s'esdevé amb la Festa o Misteri d'Elx, que tenim a uns pocs quilòmetres de la porta de casa: una representació que té l'origen en el teatre religiós medieval i que, a pesar de les addicions posteriors, encara hui dia ens permet fer-nos una idea molt fidel del que fou el teatre medieval europeu: un teatre amb una funció doctrinal, didàctica, amerada de fe, però construït amb la bellesa i la màgia d'una dramaturgia que feia els primers passos i progressos a les portes del Renaixement i la modernitat. Una representació que assumia la música i el cant com a parts essencials

del seu ésser i de la seua capacitat de seducció, però també de la seua evolució i transformació. De la seua bellesa.

El poble i la ciutat d'Elx han volgut i sabut conservar, i mantindre viva, una representació que va nàixer en el bressol de la fe cristiana durant la segona meitat del segle XV, però que gradualment hi va anar adquirint presència singular, fins al punt d'identificar-se amb la comunitat humana que l'havia vist nàixer i esdevenir part de la identitat del Consell de la Vila d'Elx, de la pròpia ciutat, enfront de la noblesa senyorial i de la mateixa jerarquia eclesiàstica. És aquesta una relació de simbiosi, un sentiment de pertinença que ha fluctuat a través de les centúries però que mai no ha acabat de trencar-se del tot, malgrat les dificultats i pressions de tot tipus: econòmiques, socials, polítiques, religioses, lingüístiques... o la mateixa deixadesa a què ha estat sotmesa la representació.

L'any 2001, la UNESCO declarava –reconeixia– la Festa com a Obra Mestra del Patrimoni Oral i Immaterial de la Humanitat, cosa que suposava un reconeixement internacional a una representació que el poble d'Elx havia

Sant Joan col·loca la palma sobre la Mare de Déu morta. Foto: P. Cascales

sabut conservar, fer evolucionar i transmetre en la llengua en què va ser creada, «lo pus bell catalanesc del món», el mateix valencià que diem hui dia. Ha estat un guardó que, amb llums i ombres, ha projectat la Festa, «passant viles i muntanyes», arreu del món i n'ha possibilitat una difusió extraordinària. Un reconeixement, però, que tot i haver-li atorgat molta publicitat, no sempre ha donat pas a un millor coneixement o a un estudi més pregon. Cal reconèixer que aquesta és, encara, una assignatura pendent.

És per això que en aquest volum presentem algunes contribucions breus que, creiem, poden ajudar els nous lectors/espectadors a comprendre el Misteri: el context del teatre medieval en el qual va nèixer (Kovács), la història i l'evolució de la representació (Castaño), l'aspecte lingüístic (Mas), la música i el cant (Gómez Muntané), les tramoies (Massip), la religiositat popular (Càmarra), el material disponible sobre l'obra (Castaño) i una reflexió sobre els reptes que sotgen aquesta mena de patrimonis en el seu futur, comparant dues re-

presentacions ben distants i diferents (Kariya). No cal dir que tots els capítols han estat encomanats a experts en cadascun dels camps i que hi predomina el to reflexiu i divulgatiu sobre l'erudit o acadèmic. Clou el volum una breu guia de la representació (Castaño), que pot ser útil per als espectadors que, amb la companyia d'aquest nou títol de la col·lecció «L'Ordit», vulguen contemplar la representació, presencialment o mitjançant una còpia en DVD.

La Festa ens convida sempre a tornar-hi, unes vegades des de la fe, altres a la recerca de cultura; o per la bellesa del teatre, de la música, la sonoritat de l'idioma, la tradició; o per sentir l'emoció més pregon a la sincera, puix «algun misteri amagat vol Déu nos sia revelat». Ni que siga per prendre consolació en arribar a imaginar que és possible el triomf de la vida sobre la mort.

Volem manifestar, finalment, el nostre agraïment a l'Ajuntament d'Elx, al Patronat del Misteri i a la Càtedra Misteri d'Elx de la Universitat Miguel Hernández, que han ajudat a fer possible aquest llibre.